

Disputationum ethicarum tertia de virtutibus in specie, nominatim liberalitate & magnificentiâ, ex 1. & 2. capp. 4. Eth.

<https://hdl.handle.net/1874/340895>

DISPUTATIONUM ETHICARUM
 TERTIA,
 DE
 VIRTUTIBVS IN SPECIE,

Nominatim

Liberalitate & Magnificentiâ.

Ex 1. & 2. Capp. 4. Eth.

QUAM

Favente Deo Opt. Max.

SUB PRÆSIDIO

Clarissimi Doctissimique Viri,

D. DANIELIS BERCKRINGERI,

Lib. Art. Mag. & Philosophiæ in Almâ Ultrajectinâ

Professoris Ordinarii,

Publicè defendere conabitur

CORNELIUS VERVELST Rheno-Traject.

Ad diem 19. & 22. Mart: horâ locoque solitis.

Naturâ & Industriâ.

TRAJECTI ad RHENUM,
 Apud PETRUM DANIELIS SLOOT,
 ANNO M. DC. XLV.

Reverendis Spectatissimisque Viris,

D. HERMANNO à ROYESTEYN,

Mercatoribus apud
Ultrajectinos cele-
berrimis, illi avun-
culo dilectissimo &
huic tutori fidelis-
simo:

D. PETRO de GRUYTER,

Nec Non

Clarissimis, Litteratissimis, Humanissimisque viris,

D. DANIELI BERCKINGERO, L.A.M.
ac in Academia Ultrajectina Philosophiæ Practicæ
Professori vigilantissimo, Præfidi venerando, de
studiis meis plurimum merito, & indes merenti:

D. ABRAHAMO BOCSTADIO, Gym-
nasii Ultrajectini Conrectori, Theologicorum, Phi-
lologicorum, Historicorumque studiorum gnaro
gnavoque cultori, quondam Præceptori Hospiti-
que benevolo, & nunc Fautori nunquam non colendo:

*Hæc Exercitationum Ethicarum primiti-
as in debiti & observantia pignus*

Dedico

CORNELIUS VERVELST

Respondens,

DISPUTATIONUM ETHICARUM
TERTIA,
DE
VIRTUTIBUS IN SPECIE,

Nominatim

Liberalitate & Magnificentia.

Ex 1. & 2. Capp. 4. Eth.

THESIS I.

A Fortitudine & Temperantia transitum facit Philosophus ad Liberalitatem & Magnificentiam. Cujus transitus hæ videntur esse causæ in transitu, vel quod harum virtutum nã multiplex sit usus in vitã communi, circaque eas res, quibus hæ præscribunt modum, plurimum occupentur mortales, ut placet Bolfoureo, vel quod, sicut illæ moderantur facultates, irascibilem & concupiscibilem, ita hæ affectus *ψυχικός*, putã cupiditates circa pecunias, ut quidem videtur Acciajolo. Ego in hoc trivisto cum Thomã, qui ait, Philosophum hæctenus philosophatum esse de iis virtutibus, quæ in ipso homine tuendo ac moderando sunt occupatæ, deinceps accingi ad eas, quæ in regimine externorum bonorum ac malorum vertuntur.

II.

Quicquid sit, utraque virtus summè necessaria in vitã civili, vel idèd, quia pecuniis, quæ his substernuntur prò materiã, possumus uti ad utrumlibet, id est, tam benè quàm malè, tam malè quàm benè, cum sint bona utilia: Quæ autem sunt ejus conditionis & naturæ, circa ea necessariò versatur aliqua virtus. Prius lemma probat Philosophus hoc modo:

Quarumcunque rerum est aliquis usus, illis licet & benè & malè uti. Pecuniæ est aliquis usus: Ergò eã licet & benè & malè uti.

Assumptionem confirmat sic:

Bonis

*Bonis utilibus & bene & male licet uti: Pecunia est bonum utile:
Ergò eà & bene & malè licet uti.*

Posterius lemma probat isto modo:

*Qui habet aliquam virtutem, is bene utitur illis rebus, circa
quas versatur illa virtus: Sed Liberalis & Magnificus
habent aliquam virtutem, ille Liberalitatem, hic Magni-
ficentiam: Ergò bene possunt uti illis rebus, circa quas versantur hæ
virtutes.*

Eccur? Quia enim virtus est cujusque rei perfectio. Hoc exem-
plo perfectus tibicen demum novit rectum tibiarium usum, recte-
què iis potest uti, sicut peritus medicus curationibus, gubernator
navibus: Ergò & Liberalis ac Magnificus pecuniis geminam ob
causam, quorum virtus propterea bis necessaria.

III.

Nos de utràque agemus partitim & diltinè, secuti filium
Thesei nostri, quod adhuc secuti semper sumus, sequemurque
semper, in Labyrintho hoc Ethico. Ita prior pars disputationis
erit de Liberalitate, posterior de Magnificentia, quæ & ipsa Liberalitas,
sed cum gradu, id est, Splendida.

IV.

*Liberalitas definitur, quòd sit virtus, servans mediocritatem in ap-
petendis dandis atque accipiendis pecuniis. Quibus verbis denudò signa-
tur Objectum ejus, idque duplex, Internum videlicet & Externum.*

V.

*Objectum internum Liberalitatis est Cupiditas, non quævis, non uti-
que voluptatis, cujus coërcitionem proficitur Temperantia, vel
honoris ac gloriæ, in quam imperium sibi deposcunt Magnani-
mitas & Modestia, vel vindictæ, circa quam defudando defuda-
scit Mansuetudo, verùm Pecunia, cui modum ponit hæc virtus.*

VI.

*Objectum Externum Liberalitatis est hæc ipsa Pecunia, non simpli-
citer, sed ratione τῆς ἀνψως ἢ δόξως, & convenienter non tam
ratione τῆς κτήσεως, cui inservit ἢ ἀνψίς, quàm τῆς χερίσεως, cui in-
servit τῆς δόξως. Quamvis enim circa utramque occupetur, copu-
landò.*

lando duas res & actiones contrarias, ut rectam κτήσιν sequatur
 recta χρεῖσις, rectam ἀφίπιν sequatur recta δόσις, tamen universè
 magis circa τὴν χρεῖσιν, quàm circa τὴν κτήσιν, unde & nomen su-
 um mutuata sunt τὰ χρήματα. Quæ vox accipitur nūc ἐσιωδως pro
 monetâ, seu pecuniâ signat â & numeratâ, saltem numerabili,
 nunc ἀναλογικῶς, pro omni re, cujus æstimationē moneta metitur,
 hoc est, pro omni patrimonio, rebusq̄ue & facultatibus, quæ
 sunt in eo, ut in hâc præsentî materiâ. Ut ita τὰ χρήματα usu artis idē
 hoc loco valeant, quod τὰ κτήματα, quorū alioquin pars existunt,
 sintq̄ue synonyma, seu termini æquipollentes, verūm anagogicè,
 id est, reductivè ad usum. Quæ causa, cur χρημάτων hic fiat men-
 tio, non κτημάτων.

VII.

Hoc ita esse, id est, Liberalitatem attineri circa τὰ χρήματα, tan-
 quam proprium atque adæquatum objectum, id verò Philoso-
 phus arguit hoc argumento:

*Quas ob res laudatur virtus quæque, circa eas attinetur, cum sit
 habitus laudabilis: Sed liberalitas laudatur, quòd modum servet
 circa τὰ χρήματα: Ergò circa ea attinetur.*

Neque enim ex eo laudatur liberalis, quòd quid fortiter, quòd
 quid temperanter fecerit, sed quòd quid liberaliter circa τὰ χρεῖ-
 ματα: Jam verò, ubi virtutum laudantur facta, ibi virtutes verari
 necesse est. Etenim bis absurdum sit, alibi esse virtutes, alibi
 harum facta. Atque ita hoc loco obiter, immò verò non obi-
 ter, notanda aurea regula, quâ singularum virtutum singularis
 materia possit deprehendi, nempe ex laude factorum singularum
 virtutum. Si enim, v. g. laus justitiæ est in contractibus, ut est, er-
 gò & ipsa justitiæ: Si laus temperantiæ in voluptatibus, ut est, er-
 gò & ipsa temperantiæ. Idem de reliquis judicium.

VIII.

Neque obstat, quòd τὰ χρήματα videantur pertinere ad Oeconomicam in genere, ad Chrematisticen verò, quæ ejus pars, in
 specie, ut vel ipsum nomen innuit: Ergò non ad Ethicam, & per
 consequens nec ad Liberalitatem. Neq; enim pertinent ὁσαύτω

quoniam ea hæc in re ratio inter se Oeconomica & Ethica, Chrematistica & Liberalitatis, quæ est artis faciendæ tibiæ, & artis eâ canendi. Nimirum parant rem familiarem, comparant τὸ χρήμα. Oeconomica & Chrematistica, enim verò Ethica & Liberalitas his utuntur.

IX.

Finis Liberalitatis, seu τὸ εὖ εἶναι, ut aliarum virtutum, est, τὸ Καλόν, ἢ τὸ Πρέπον. Ad hunc duplicem finem omnia refert liberalis, qui tam in dando, quàm in accipiendo, ἐν τῇ δόσει, ἢ ἐν τῇ λήσει, sequitur τὸ δέον, eò quod utraque hæc actio in honestate & decoro conveniat, cum sit similis, id est, honesta utraque ac decens in liberali, non item in prodigo ἀvaroῦ, in quorum altero vitiosam δόσιν sequitur similis λήσις, in altero vitiosam λήσιν similis δόσις. Neque enim est, ut vitiosam δόσιν sequatur honesta λήσις, & contrà vitiosam λήσιν honesta δόσις, quæ ἀσώστα. Sicut enim sanitas & infirmitas oculi non possunt esse simul in eodem oculo, sed sanitas & optima visio, quæ sequitur ex sanitate oculi. Sic nec δόσις honesta & λήσις turpis λήσις honesta & δόσις turpis, possunt esse simul in eodem subjecto, sed δόσις honesta & similis λήσις, λήσις honesta & similis δόσις, δόσις turpis & similis λήσις, λήσις turpis & similis δόσις. Alioquin enim contraria simul fierent in eodem, & se invicem consequerentur, atque ita δόσις honesta & λήσις turpis, λήσις honesta & δόσις turpis, locum haberent in liberali cum tamen constet, λήσιν turpem esse avari, δόσιν turpem prodigi. Unde duplex emergit munus Liberalitatis, quorum alterum est positum ἐν τῷ διδόναι ὀρθῶς, alterum ἐν τῷ λαμβάνειν ὀρθῶς, quæ relata Ethica, quorum unum absque altero, ut esse, ita intelligi, nequit. Neque enim dare potes, nedum rectè dare, nisi accipias, & rectè quidem, neque accipere, nedum rectè accipere, nisi sit, qui det, & rectè quidem. Utrumque facit liberalis, qui, sicut rectè dat, ita rectè accipit, sicut rectè accipit, ita rectè dat, habitâ ratione τὸ καλῶς καὶ πρέπον.

Ad τὸ καλὸν pertinet, ratione τῆς Δόσεως, ut ἡ Δόσις fiat ἔκκαλῶς & νεκά, honesti causā, præterea δὸτὸ ἔχειν, à bene disposito. Τῆ καλῆ ἔνεκα: Quia finis liberalitatis idem, qui omnium virtutum, nempe τὸ καλὸν, honestas, quæ in omniū virtutum actionibus spectari, & solet, & debet. Unde consequitur, non esse liberales, qui aliis de causis largiuntur, putà vel lucri, vel honoris, vel libidinis & voluptatis causā, verùm avaros, si lucri, ambitiosos, si honoris, intemperantes, si libidinis & voluptatis causā id faciant, denique quidvis potiùs, quàm liberales. *Α' πὸ ἔοῦ ἔχοντες:* Quia in beneficiis maximè spectandus animus dantis, qui, si dando contristatur, hoc ipso arguit, se pecuniam honestis actionibus antepone, & vel pudore, vel metu coactū dare, moleste, inquam, & gravatè, non libenter & hilariter. Quæ res à liberalitatis ingenio alienissima, cujus proprium, promptè dare, quia dat ex habitu, dare cum voluptate, quia, ut aliarum virtutum, ita etiam hujus, actiones jucundæ. Unde fit, ut non temerè ditescat liberalis, tum quia non est *λησπικὸς*, neque *φουλακικὸς*, sed potiùs *πεικικὸς*, nō paratus ad accipiendum, neque attentus nimis ad res suas conservandas, verùm facilis ad largiendum, tum quia bona non propter ipsa, quòd ea amet, sed dandi & largiendi duntaxat causā expetit, id est, propter usum. Utut interim non eam inficias, ferè liberaliores esse eos, qui à majoribus partas divitias acceperunt, quàm qui ipsi acquisiverunt, partim quia suum quisque opus maximè amat, exemplo parentum & poëtarum, qui suos liberos & libros mirificè amant & ipsi, partim quia inopiam nunquam sunt experti. Quorsum adolescentes naturā nescio quomodo magis videas esse liberales, quàm senes. Sed & illud hic advertendum, quia de actione liberalis pronuncian- dum ex animo voluntate & rectā affectione, ided in multitudine aut magnitudine donorum non spectari liberalem, verum *ἐκ περισσεως*, quæ major esse potest in minori. Quòd fit, ut sapè magis liberalis habeatur, qui pauca, quàm qui multa donat pauca ex re tenui, multa ex magnis copiis, & tamen nec ritè, nec pro rata. Non enim quan-

quantitate aut qualitate eorum, quæ dantur, liberalitas mensura-
tur, sed animi habitu ejus, qui dat, neque tam objectum hîc at-
tenditur, quàm principium. Tribus, quod ajunt, verbis: Libe-
ralis, sive parum, sive multum largiatur, tam in parvis quàm in
magnis, tam in magnis quàm in parvis, servat τὸ καλόν. Nec abs
re, aut ratione. Nam & artes, tam in parvis rebus elucēt,
quàm in magnis, & sæpè magis in parvis, ut pictoris ars, tam in
parvâ tabulâ, quàm magnâ, sculptoris ars, tam in sigillo, quàm
signo.

XI.

*Ad τὸ πλεον ratione ejusdem, ut n̄ dōtis fiat αἰσ, observatis videlicet
Circumstantiis Personarum, Quantitatis, Qualitatis, Temporis, & Locis.
In Personis consideranda Dignitas.* Neque enim quibusvis dandum,
sed iis, qui juvari merentur, tales autem probi. Fit quidem non rã-
rò, ut liberalis quoque det indignis, eò quòd, ad pecunias quod
attinet, minimè sit difficilis, sit & κοινώρητος, cui propterea facilè
obrepi potest, sed tã magis dolet scilicet, quòd non consumserit,
ubi oportebat, nempè in dignis, quàm quòd consumserit, ubi nò
oportebat, nempè in indignis, neque piget dedisse, sed dedisse ta-
libus: Dolet, dolet, inquam, verùm modicè, quoniam virtutis,
ut hîc liberalitatis, est, quibus rebus, quando, quatenus, sit & læ-
tandum, & dolendum, videt. *In Quantitate ratione dantis spe-
tanda sunt Facultates, ratione Accipientis Egestas, Benevolentia, & Me-
rita. Facultates hætenus: Ut non plus detur, quàm hæc possunt fer-
re, quòd suppetat, quòd deinceps detur. Egestas hætenus: Ut den-
tur necessaria, neque tam ad egeni accipientis dignitatem, quàm
statum inopiam & necessitatem respiciatur, quæ dignitatem ferè
accipientis supplet. Benevolentia hætenus: Ut illi plurimum tribua-
tur, à quò plurimum diligimur. Merita hætenus: Ut cumlatiore
mensurâ reddantur beneficia, si angustia non obstat rei familiaris.
In Qualitatearendenda Utilitas & Iustitia, ut eâ liberalitate utamur,
quæ profit amicis, noceat nemini. Utique hic cavebimus, ne
munera supervacua mittamus, ut sæminæ aut seni arma venato-
ria, rustico libros, studiis ac litteris dedito retia. Nequæ ex con-
trario*

erario circumspiciemus, ne, dum grata mittere volumus, suam cuique morbum exprobratura mittamus, ut ebrioso vina, valedudinario medicamenta: Nedum noxia, ut frigidam ægris, & lugentibus ac sibi iratis ferrum. *In Tempore advertenda Ceteritas.* Bis enim dat, qui citò dat, quia tardè velle nolentis est. Quin immò dare videtur, qui citò negat. *In loco Publicum & Privatum.* Ea, quæ honoris gratiâ conferuntur, vel benevolis, aut benemeritis, illa verò palàm atque aliis inspectantibus conferenda sunt: ut publicè testemur nostram erga eos benevolentiam & observantiam: At quæ inopi dantur ad sublevandam ejus egestatem, ea clam & nescientibus aliis dare satius est, ne vel illi videamur exprobrare inopiam, vel liberalitatem nostram ostentare, contra naturam veræ liberalitatis. Verè siquidem liberalem delectat benefacere, non benefecisse videri.

XII.

Ad τὸ καλὸν pertinet, ratione δὲ ἀνέλως, ut ἡ ἀνέλως fiat & ipsa τῆ καλῆ ἐνεκα, præterea δὲ τὸ εὖ ἔχοντα, à bonè dispositio. Τῆ καλῆ ἐνεκα: Quia & hic finis liberalitatis idem, qui omnium virtutum, nempe τὸ καλὸν. Unde consequitur, non esse liberales, qui aliis de causis, insuper habitâ honestate, accipiunt, v. g. lucri, libidinis, luxus causâ, sed avaros, intemperantes, prodigos, denique quidvis potiùs, quàm liberales. *Ἀπὸ τῆ εὖ ἔχοντα:* Quia quemadmodum in beneficiis spectandus est animus dantis, ita quoque animus accipientis, qui si sit αἰτητικὸς, ad postulandum seu postulandum facilis, petax, procax, & promptè nimis beneficium accipiat, hoc ipso arguit, se pecuniam honestati antepone-re. *Ecceur δὲ Quia enim ἡ ἐπὶ εὖ ποιῶντι εὐχεστὸς ἐνεργητικὸς, non est hominis benefici, promptè beneficium admittere, qui universè mavult ἐνεργεῖν, ἢ δευρεταῖον, alios beneficiis afficere, quàm his affici: Iam verò, qui postulat, is utique his miserè cupit affici.*

XIII.

Ad τὸ ἴσπερον ratione ejusdem, ut ἡ ἀνέλως fiat πᾶς, observantis scilicet Circumstantiis Personarum, Quantitatis Qualitatis, Temporis, & Loci.

Q

Per.

Personarum: Ne à quibusvis accipiat liberalis, nominatim iis, quibus nollet dedisse, veluti ab improbis, aut tyrannis. Grave enim est, debere, cui nolis. Sed cur non à quibusvis accipit liberalis? Quia à quibuslibet sumere, etiam iis, à quibus non oportet, id non est ejus, qui pecuniam parvi facit, sed avari potius. *Quantitatis*: Ne accipiat nimis multa & magna, majora facultatibus, necessitatibus, meritis. *Qualitatis*: Ne quidvis, sed id tantum, quod rectè datur, hoc est, quod neque danti, neque accipienti, ignominiosum est, aut noxiun. *Temporis*: Ne celeriter & præcipitanter, sed verecundè potius & cunctanter. *Loci*: Ne publicè, quæ privatim, privatim, quæ publicè, motis terminis pudoris & decori.

XIV.

Circa utramque occupando occupatur Liberalis, verum inæqualiter, id est, universè magis circa τὴν Δόσιν, quam circa τὴν Ἀψίψιν. Quamvis enim liberalis omne munus in dando potius, quam in accipiendo, versetur, non nihil tamen & in accipiendo spectatur.

XV.

Circa τὴν Δόσιν, idque πρώτως. I. Quia liberalitas in usu magis, quam in possessione est posita, ἐν τῇ χρήσει, quam ἐν τῇ κτήσει. Atqui dare est χρεῖν, accipere κτητὸν, illud ad usum, hoc verò ad possessionem magis spectat. II. Quia virtutis magis est τὸ εὖ ποιεῖν, ἢ τὸ εὖ πάσχειν, in specie verò liberalitatis, τὸ ἐνεργεῖν, ἢ τὸ ἐνεργεῖσθαι, quia enim illud honestum, hoc utile, virtus autem, & per consequens etiam liberalitas, honestum potius spectat, quam utile: Atqui dare est εὖ ποιεῖν, est ἐνεργεῖν, accipere verò est εὖ πάσχειν, est ἐνεργεῖσθαι. III. Quia virtutis magis est τὰ καλὰ ποιεῖν, honestè agere, ἢ αἰετὰ μὴ ποιεῖν, quam non agere turpiter, quia illud commissionis, hoc omissionis tantum, illud positivum, hoc negativum: Atqui, qui dat rectè, honestè agit, qui accipit rectè, non tam honestè agit, quam sibi cavet à turpitudine, dum non accipit, aut quando, aut à quibus, aut quomodo non oportet. IV. Quia gratia & laudanti magis, quam accipienti, tribuuntur, quoniam dando quisq;

magis

magis meretur laudem & gratiam, quàm accipiendo: Atqui id virtutis magis proprium munus, quod gratiam magis meretur & laudem. V. Quia difficilius, sua dare aliis, quàm ab eis accipere: Atqui virtus conspici solet in difficilioribus. VI. Quia liberalis magis dando, quàm accipiendo, se charum & amabilem reddit: Atqui propter quod maximè amatur vir studiosus, id maximè proprium virtutis est munus. VII. Quia vulgò liberales habentur, qui dant, qui verò non accipiunt, iusti potius, ut qui accipiunt aliena, iniusti: Atqui virtus describenda à suis operationibus, quæ soli & semper competunt. *Dico πρώτος*: Quia duplex est actus liberalis, unus dandi, alter accipiendi, primus magis proprius, secundus verò gratiâ primi. Ideò enim accipit liberalis, ut det.

XVI.

Circa τὴν Δῆλιν, idque δευτέρος. I. Quia usque dare non potest, qui nihil unquã recipit. (Hæc μὴ συνδυάζεται ἢ συνδυάζεται, id est, μὴ συμπλέκεται, ἢ ἀμα γίνεται, ait Philosophus.) Iam verò illa, quæ conferunt ad actiones proprias liberalitatis, id est, ad actum dandi, non negligit liberalis, & per consequens nec τὴν Δῆλιν. II. Quia, qui nihil ab aliis vult accipere, nã ille damnare videtur eos, qui accipiunt, quasi & ipsi nihil debeant accipere. III. Quia dare & accipere sunt relata, quorum unum ponit alterum, unum tollit alterum, si minùs λογικῶς, saltẽ ἠθικῶς. IV. Quia in utroque datur mediocritas circa idem objectum, tam in τῷ dare, quàm in τῷ accipere. *Dico δευτέρος*: Quia ipsum sumere per se non est honestum, sed sumere hunc in finem, ut hæc sumptione utaris ad largiendum, quò suppetant copiæ ad donandum, hoc est, sumere largitionis & liberalitatis causã.

XVII.

Extrema Liberalitatis sunt, inde Prodigalitas in Excessu, hinc Avaritia in Defectu. Quamvis enim horum extremorum utrumque diversã ratione, nunc sit excessus, nunc defectus, prodigalitas excessus in dando, defectus in accipiendo, avaritia excessus in accipiendo, defectus in dando, plerumque tamen, & magis propriè

priè excessus hic dicitur prodigalitas, defectus avaritia, fortassis propterea, quòd non tam κτήσις seu acquisitio, quàm χηΐσις seu consumptio in hâc virtute spectetur.

XVIII.

Prodigalitas Græcè *Philosophantibus* dicitur Ἀσώτεια, ab ἀσέβητος καὶ σάφεια, quòd est servare. Næ benè! Perdit siquidem hoc vitium habentem, dum facultates dissipat, quibus vita quodammodò continetur, cùm absque his vita non sit vitalis. Unde ἐχέει ἀσώτως, vivere perditè. Reverà enim perditio quædam sui ipsius videtur esse, ἢ τῆς οὐσίας φθορά, substantiæ consumptio, præsertim ταῦ ζῆν Διὰ ταύτης ὄντο, cùm hâc vitam tueamur. Estque duplex: *Simplex* & *Composita*. *Prodigalitas Simplex* modum excedit, vel in dando, idque per se, merâ prodigendi libidine, & qui sic prodigi sunt, illi tantùm sunt δοτικοί, ad largiendum proclives, vel in accipiendo quoque, idque per accidens, & qui sic prodigi sunt, simul sunt λαπτικοί, ad accipiendum proclives, δοτικοί per se, λαπτικοί ex eventu. *Prodigalitas Composita* alia quoque asciscit vitia, nominatim intemperantiam, ambitionem, injustitiam, & qui sic prodigi sunt, illi partim sunt δοτικοί, dum effusè largiuntur, opibusque ad voluptates, ostentationem, injurias abutuntur, partim λαπτικοί, dum avarè accipiunt, quòd habeant, quòd profundant in similes res & occasiones. Quia enim in omnibus rebus faciliè sumtum faciunt, patrimoniumque profligant, idèd in rebus luxuriosis, atque ad vanam pompam & externam gloriam spectantibus, sumtibus non parcunt: Quia quoque nullam honesti curam seu rationem habent, idèd in aliis injuriâ afficiendis, aut inque-
tandis, susque deque habent impensas.

XIX.

Avaritia Græcè loquentibus appellatur Ἀνελθησία, sicut opposita virtus Ἐλθησιότης. Et ipsa duplex, *Simplex* videlicet & *Composita*. *Avaritia Simplex*, vel peccat in dando tantùm, estque eorum, qui in dando deficiunt, in accipiendo autem modum servant, idque vel bonitate quâdam, vel rerum turpium fuga, vel metu, ne, si ab aliis accipiant, cogantur majora reddere, cujusmodi

modi homines vocantur *φειδωλοὶ* præparci, *γλίχρῃ* tenaces & viscosi, *κίμβινες* sordidi, *κικκινωπεῖσαι* cumini-sectores, *συκοτεγγί-
δι* ficu victitantes, *τρυγῶσι* fece victitantes, *βυποκόρυλλοι* sordiu-
ngues, *μονοφάγοι* soli-vesci, vel in accipiendo tantum, estque
eorum, qui in accipiendo excedunt, nullumque in sumendo te-
nent modum, quales meretrices, lenones, perductores, captatores
testamentarii, fures, forneratores grassatores, latrones, assentato-
res, aleatores, opifices, saltem plerique, atque aded uniuersum
genus *αἰχρῆσπεδῶν*. *Avaritia Composita* utrumque vitium con-
jungit, estque eorum, qui in dando simul atque accipiendo pec-
cant, nihil dantes, & undique accipientes, quod genus hominum
haud dubie est deterrimum in hoc genere.

XX.

- *Ex duobus his Extremis Avaritia deterior Prodigalitate.* I. Quia
prodigus est *ἀντάρω*, facile ad sanitatem ac frugem reduci potest,
aut ætatis maturitate, eò quod hoc vitium ferè cadat in imperitos
rerum adolescentulos, qui, ubi adoleverunt, confirmato cum æta-
te iudicio plerunque vitam illam luxuriosam derelinquere solent,
aut inopiã, quæ & ipsa adolescentes per luxuriam exutos facultatibus,
ad frugem sæpè revocare solet: Non sic avarus, qui *ἀντάρω*,
deploratus, ideoque difficillimè in viam revocari potest, profi-
ciente cum ætate pariter ac inopiã avaritiã. Cum ætate, quia hoc
vitium ferè cadit in peritos rerum senes, qui longo usu didicerunt,
quantum sit pecunia, quid valeat numus, quem præbeat usum,
quamque non sit temerè profundendus: Cum inopiã, quia per
avaritiam non inopiã sed copiã conquiritur à senibus, multum
huc conferente eorum infirmitate, quæ naturaliter homines red-
dit avariores, maximè verd senes, tum quia est defectio quædam,
quam omnes explete student, tum quia, quæ viribus nequeunt,
illa parsimoniã assequi conantur. Unde fit, ut quod minus ipsis
restat viæ, hoc plus viatici ferè querant. II. Quia prodigus ma-
iorem habet cum liberali cognationem, cum & ipse sit *δωτικὸς*
ut liberalis, non autem *ἀντάρω*, ut avarus: jam verd quod viti-
um aliquod est magis affine virtuti, hoc minus malum, quia fa-
cilis

cilius ad medium redigi potest, ut hoc ipso loco prodigalitas. Nam cum eadem illi conveniant, quæ liberalitati, dare scilicet, & non accipere, facile potest ad medium pervenire, & dare atque accipere, ut oportet. III. Quia prodigus plurimis prodest, avarus nemini, qui in nullum bonus, in se pessimus: Jam verò, quod aliis prodest, minus est vitium, quàm quod aliis nocet. IV. Quia naturæ humanæ magis cognata avaritia, quàm prodigalitas, argumento, quòd plures reperiuntur φιλοχρήματοι pecuniæ studiosi, quàm ἀφιλοχρήματοι pecuniæ instudiosi: Quòd verò vitium aliquod naturæ nostræ familiarius, quoque crebrius in eo peccatur, hoc deterius.

XXI.

De Liberalitate tantum est: Succedit Magnificencia, quâ de Philosophus proximè post liberalitatem anquirit propterea, quia per magna inter duas has virtutes est affinitas, cum utraque versetur in eadem materiâ, nempe περὶ τὰ χρήματα, utur dissimili modo, illa donando, hæc sumtus faciendo, nec eos quosvis, verùm raros, inusitados, magnos, quemadmodum vel ipsum nomen indicat. Etenim ἡ μεγαλοπρέπεια nihil aliud sonat, quàm ἐν μεγέθει πρέπυσαν δαπάνην, voce combinatâ ἐκ τῆς μεγάλης καὶ πρέποντος, quoniam proprium magnifici, servare atque observare τὸ πρέπον ἐν μεγάλοις. Ut ita hæc due virtutes gradu potius, quàm specie, differant, quantitate, non substantiâ, per majus, inquam, & minus, magis illustre & minus illustre, quia altera occupatur circa τὸ δίδοναι καὶ λαμβάνειν, altera circa τὸ δαπανᾶν, altera circa sumtus privatos, erogationemque mediocrem, altera circa sumtus publicos, excellentes, & grandes: Iam verò magis & minus non specificant, sed diversificant tantum. Unde efficitur, ut, quoniam majus includit minus, non contrâ, omnis quidem magnificus sit liberalis, non item liberalis magnificus, quia enim τὸ εἶναι liberalis, quod positum est ἐν τῷ καλῶς καὶ ὀρθῶς, id est, κατ' ἀξίαν καὶ τὸ δέον, sumtus facere, reperitur etiam in magnifico, non item τὸ εἶναι magnifici, quod cernitur ἐν μεγάλοις, in liberali, cujus omne εἶναι ἐν μικροῖς.

Magni.

XXII.

Magnificencia hæc definitur, quod sit virtus, feruens mediocritatem in consecrandis ac faciendis magnis sumtibus. Quibus verbis iterum signanter signatur Objectum ejus, tam Internum, quam Externum.

XXIII.

Objectum Internum Magnificencia est Cupiditas, non quavis, non utique vel voluptatis, cujus coercitionem proferitur Temperantia, vel pecuniæ, cujus privatam regimen præ se fert Liberalitas, vel honoris & gloriæ, in quam imperium sibi deposcunt Magnanimitas & Modestia, vel vindictæ, circa quam desudando desudascit Mansuetudo, verùm Sumtum Magnorum, quibus modum & metam præfigit hæc virtus.

XXIV.

Objectum Externum Magnificencie sunt ipsa illa Δαπανήματα, seu Sumtus Magni. Quæ quidem in parte ὀπερεχει τῆς ἐλευθεριότητος μεγάλης, liberalitatem superat magnitudine, quæ in rebus parvis ac mediocribus sumtus facit, contra naturam magnificencie, cujus proprium, in omni re magnitudinem sectari, omnia facere quàm magnificentissimè, alios impensis antecellere, atque ita se gerere, ne à quoquam in eo genere possit superari.

XXV.

Sumtum illorum duo summa sunt genera. Vel enim sunt Publici, vel Privati: Publici iterum, vel Sacri, vel Profani. Sumtus Sacri vocantur, qui fiunt in res, quæ Deo dicantur, ut sunt donaria, ἀνάθηματα, καλοσχευαὶ ἢ παγοσχευαὶ, sacrificia, vasa sacra, θρωσκία, seu legationes sacræ. Q. D.

Si sumtus pertinent ad magnificum, qui sunt maximi & præstantissimi:

Sed ii, qui spectant ad cultum divinum, sunt tales: Ergò pertinent ad magnificum.

Sumtus Profani vocantur, qui ad publicum civitatis usum ornatumque spectant, ut, theatra, porticus, muri, portæ, navalia, curia, archiæ, nymphæa, balneæ, exoticothamæ, aquæductus

vix,

vix, prandia & epulae, viscerationes. Q. D.

Sumtus maximi inter humana pertinent ad magnificum:

At publici sunt tales: Ergo pertinent ad magnificum.

Sumtus Privati vocantur, qui privatim ipsum magnificum concernant, ut sunt aedes ejus, horti, praedia, agri, suppellectilia, vasa argentea & aurea, & univèrè res illae, quae splendide quidem sunt, verum rariuscule, ut nuptiae, congratulationes, solennia convivia, celebrationes festorum, promotiones Academicæ, consualia, magistralia, funus. Quod retuleris & illud, si qua res tota civitate est honorata, aut natione, quemadmodum Thebis studebant convivii. Lacædemone palæstris, Athenis & Romæ spectaculis, hodiè Neapoli & Genuæ hortis, Antverpiæ villis, Venetiis cymbis, Hispani & Angli gaudent comitatu, Germani torquibus, Poloni vestibus, Belgæ tabulis & signis, in quibus omnibus magnificus pro re nata splendide se gerit, sicut & in muneribus, donativis, congiariis, feris atque animantibus rarioribus alendis, & si qua sunt generis ejusdem. Q. D.

Sumtus maximi inter privatos, atque in re familiari, pertinent

ad magnificum: Atque tales sunt præallegati: Ergo.

XXVI.

Finis Magnificentis, seu τὸ ὄν ἐνεκα, est idem, qui aliarum virtutum, nempe τὸ Καλὸν, καὶ τὸ Πρέπον. Ad hos duos fines γυναικὸς magnificus omnes suas actiones, tanquam ad Helicem & Cynosuram, refert, qui præter honestatem studiosissime semper observat decorum.

XXVII.

Ad τὸ Καλὸν pertinet, ut actio sive functio magnifici fiat ἔκαστου ἐνεκα, subinde ἀπὸ τῶ ὄν ἐνεκα, ἢ ἔχοντος, ἢ ἔχοντος. Τὸ καλοῦ ἐνεκα: Quia idē scopus omnibus virtutibus propositus, ad quem collineant, nempe honestas, cui suo quoque loco litat hæc virtus. Unde consequitur, non esse magnificos, qui ostentationis, aut multitudinis demulcendæ causâ, magnos sumtus faciunt in res, quarum memoriam aut brevem aut nullam sunt relicturi, quibusque aded neque necessitati subvenitur, neque dignitas augetur, neque verus favor paratur,

paratur. Præterquam enim, quòd ea actio comparata est ad corrumpendum populum, qui nullâ re magis capitur, quàm donis, cùm plurimi in Republicâ constituent populum, iidemque sint pauperes, est quoque levium hominum, grata ferè pueris, & mulierculis, & servis, & servorum simillimis liberis, gravi verò hominì & ea, quæ fiunt, iudicio certo ponderanti, non item. Non esse quoque magnificos, qui vel publicæ utilitatis causâ sumtus suscipiunt, conjunctos cum injustitiâ. Neque enim laudari possunt opera, quamvis honestè suscepta, si pecuniæ, quæ in ea conferuntur, per rapinas & civium injurias comparentur, rusticique miselli operis assiduis, angariis ac parangariis, prægraventur, suumque huc, non tantùm sudorem, sed etiam sanguinem, conferre cogantur. Non denique magnificos, qui non tam in alios, & ea, quæ ad communionem pertinent, quàm in se sumtus faciunt, eo quod verè & *γνώσιος* magnificus, non sibi, sed aliis sit utilis, & quidem multò magis. Quamvis enim magnificus subindè sibi quoque sit utilis, exstruendis sibi villis, portis, porticibus, hortis, spectat tamen iuterim & hic magnifici splendor, non tam ad magnifici utilitatem, quàm ad dignitatem & ornamentum commune. *Ἀπὸ τῆ εὐχρονία*, et quidem tam Internè, quàm Externè. Internè requiritur à Magnifico, ut sumtus faciat, 1. Sciens, 2. Libenter, 3. Prolixè. Sciens: Quia cernere decorum, & quid cuique conveniat, non est cuiusvis, sed scientis, præsertim in magnificentiæ œconomia atque regimine. cùm fieri possit, ut multa consumamus, neque tamen magnificè, sed ineptè. Quæ causa, quare magnificentiæ potius tribuatur scientia, quàm liberalitas, quia in rebus parvis, quarum liberalitas, non tam difficile est, cernere decorum. Tribus, quod ajunt, verbis: Quemadmodum is demum sciens, qui scit resolvere conclusiones in principia, & ex principiis easdem deducere, ita is demum magnificus, qui novit circa materiam suam invenire, quid deceat, & honestum sit, qui què sumtus convenientes novit rebus dextrè accommodare. Libenter Quia magnificus splendore atque elegantia operum suorum, in quæ magna impendit, immane quantum delectatur, idèd sum-

tus facit libenter, multaque cum voluptate, adeoque *ἡδύως*, hilariter, *Prolicè*: Quia restrictè, tenuiter, subtiliter, atque ad amissim, inire rationem, hoc parci & sordidi potius, quàm magnifici, qui id operam dat, ut universè excedat potius quàm deficiat, declinetque magis ad τὸ plus, quàm ad τὸ minus. *Externè requiritur à Magnifico*: 1. *Ut sit dives*: 2. *Ut Clarus & Illustris*. Unde consequitur, neque pauperem, neque plebeum & humilem, posse esse magnificos. *Non Pauperem*: Quia ad eum pertinet, maximis sumtibus maxima opera facere, qui rectè ea facere potest: At hoc facere possunt divites, non pauperes: Ergò, *Non Plebeum & Humilem*. Quamvis enim opibus suis freti magnificentiam aliquam velint ostentare hujus commatis homines, id quod subindè fastitare videmus gloriosulos, tamen ridentur, quia præter dignitatem atque officium faciunt, & à recto discedunt, cum in magnificentia præter opes opus & sumtus desideretur persona idonea, quæ ad τὸ δέον addat ἀξίαν, quæ conditio hinc deficit.

XX VIII.

Ad τὸ Πέρας pertinet, ut actio sui functio magnifici quoque, fiat πᾶς, observatis videlicet Circumstantiis Personarum, Quantitatis, Qualitatis, Temporis & Loci. Personarum Quia magnitudo comparatum est vocabulum, atque ad alios accommodatur, ut ita, qui in magnitudine versatur, (veriat̄ autem magnificus,) idem, quæ huic aut illi conveniat magnitudo, quid huic vel illi sit magnum, considerare debeat. Aliud namque magnum est privato, aliud Magistrati, aliud trieracho, aliud architheôro. Horsum major sumtus in excipiendo, v g, Cæsare, quàm in Electore, major in duce belli, quàm in oratore mittendo, desideratur. Sic majore impensâ colendus Deus, quàm homines, ex hominibus majore iterum, qui publicam personam sustinent, quàm qui privatam. Quo aspectu, si domus ædificanda sit pro Principe, aliud longè requiretur, quàm si eadem extruenda foret pro privato, & si templum, plus adhuc magnificentia desiderabitur, quàm in Principis ædibus, & sic consequenter. *Quantitatis*: Quia opera magnifici sumtibus, & vicissim sumtus operibus debent respondere, ita ut, si sumtus sint magni, opera quoque esse debeant magna, magnitudoque sum-

tus quodammodò certare cum operis magnitudine. Quod propterea addo, quia alia est operis magnitudo, alia sumtuum: Potest namque res in suo genere esse magnifica, nullo tamen sumtu, ut sunt puerilia munera, pila aut ampulla, quæ cum in suo genere sint elegantissima, magnifica quoque sui generis, & puerorum ratione, sumtuum tamen ratione, quia perexigui in eas res fiunt, perexigua, neque magnifica. *Qualitatis*: Quia magnifici proprius ὀψομοῖ, ornatus. Unde nō tam de precio cogitat, quàm de pulchritudine, & specie operis, spectatq; magis, quàm præclarum & diuturnum sit, quàm quanti constet, eò quòd operis virtus ex splendore potius & diuturnitate, quàm ex precio spectetur. Neque enim heic eadem ratio rei, quæ operis: illius excellentia in precio atque æstimatione consistit, hujus verò in splendore. Sed cur ex diuturnitate? Quia enim opera diuturna plerunque pulchriora, utpote ex optimâ materiâ confecta, splendidiora quoque, cum ex his nominis immortalitas, cujus ut rei splendida studiosissimus est magnificus, propagetur conferreturque. Ita, qualitatis intuitu, alio longè splendore facienda ædes sacra, alio sepulcrum, alio Xenodochium. *Temporis*: Quia non omne opportunum omnibus operibus, & alia magis necessaria in pace, alia in bello. Idem de sumtibus iudicium. Ita ἡ χερσὶν ἡσυχίας pacis munus ἢ τελευτησῆς belli, ἢ γυμνασῆς utriusque. *Loci*: Ne operibus splendorem detrahat obscuritas, gratiam incommoditas atque angustia.

X X I X.

Extrema Magnificentia sunt, inde Luxus in Excessu, hinc Sordes in Defectu. Excessum Græci vocant Βαναυσίαν, ὁπὸ τοῦ βανύου camino, καὶ αὐτίαν, quod est incendere, item ἀπειροκαλίαν, ἀπὸ τοῦ καλοῦ, decoro καὶ ἀπειρίας, imperitiâ, eò quòd sordidi artifices divites facti plerunque ineptâ splendoris affectatione laborent, magnosque sumtus faciant in rebus parvis, quæ cum sint tales, non indigent tanto sumtu. Latine reddunt ineptam profusionem & inscientiam elegantia, & operariam in sumptu faciendi insolentiam, quæ aut aliena, aut coacta nimis. Defectum Græci vocant

μικροπείπειαν eò quòd, qui hoc vitio laborant, parùm servent de-
corum in magnis, aggrediendo res magnas, & deficiendo in
sumtu. Latini reddunt indecoram in sumtu faciendo parsimo-
niam, quòd non tam est reddere, quàm explanare. Cicero in-
terpretatur inhumanitatem, quando ait: Odit Populus Roma-
nus privatam luxuriam, publicam magnificenciam diligit, non
amat profusas epulas, sordes & inhumanitatem multò minus.
Cui subscribimus & nos-

XXX.

Ἡ βαυαυσία ἢ ἡ πτελεκαλία dupliciter peccat, semel varione finis,
dum non honesti, sed ostentationis causâ sumtus facit cum Lu-
cianico Nigrino, qui Pavonis inde accepit nomen, iterum ratione
rerum & sumtum, dum in rebus parvis, & nugatoriis, aut indi-
gnis, magnos, in magnis, seriis, dignis, parvos sumtus facit cum
Megarenibus, qui theatra, quæ pellibus alioqui intendi solebant
velisvè, purpureis tapetibus intenderunt. *Ἡ μικροπείπεια* adhuc
magis, ut quæ in omnibus rebus modum deserit. Non enim tan-
tùm minores, quàm oportet, sumtus facit, sæpè etiam ob nim-
iam parsimoniam opus cœptum deserit, verùm cunctanter &
ægrè atque cum dolore facit, quòd facit, spectans semper, quâ
ratione quàm minimis sumtibus res possit fieri, queritansque,
se plus æquo expendere, omniaque splendidiùs facere, quàm
oporteat.

XXXI.

Utrumque horum extremorum vitiosum, immò vitium. Quamvis enim
non videantur esse probrosa, aut dedecorosa, reprehensioneque
graviori digna, tum quia aliis non nocent, immò profunt potiùs,
tum quia non æquè sunt turpia aut deformia, atque avaritia &
profusio, præsertim cùm difficillimum sit in rebus & sumtibus
magnis non hallucinari, tamen quia à medio, in quo solo sita
virtus, sunt distincta, rectè vitiositates indigetantur.

COROL.

COROLLARIA TEXTVALIA.

- I. **A**N is, qui modum facultatum non excedit, quantumvis im-
mensa donet, sit dicendus prodigus? *Neg.*
- II. An, qui in rebus magnis sunt anctori, sint avari, an verò in-
justi? *Aff. post.*
- III. An magnificentia quoque locum habeat in sermone & incessu?
Neg.
- IV. An hospitalitas sit species liberalitatis, an verò magnificentiae?
Aff. Vtr.

COROLLARIA COGNATA.

- I. **A**N virtus liberalitatis sit necessaria? *Aff.*
- II. An habeat locum indifferenter in omnibus bonis? *Neg.*
- III. An quis possit esse liberalis de animi bonis? *Neg.*
- IV. An de bonis alienis? *Neg.*
- V. An erga se? *Neg.*
- VI. An pauper quoque possit esse liberalis? *Aff.*
- VII. Etiamne magnificus? *Neg.*
- VIII. An quis possit esse magnificus erga se? *Aff.*
- IX. Fortunatone potius sit dandum, an inopi? *Aff. Post.*
- X. Etiam improbo, sed miserabili? *Aff.*
- XI. Atque adeo, an, qui pauperibus benefacit, ipsi Christo benefaciat?
Aff.
- XII. An donare sit perdere? *Neg.*
- XIII. Saltem male donare? *Aff.*

COROL:

Corollaria Respondentis.

- I. *An divitiæ sint summum bonum? Neg.*
- II. *An bonum morale? Dist.*
- III. *An appetenda in infinitum? Neg.*
- IV. *An lupanaria in bene constitutâ Republicâ sint toleranda? Neg.*
- V. *An si minus Ethicè, saltem Politicè, carnifices sint infames? Neg. Prius. Dist. Post.*
- VI. *An ipsum principem pugna interesse oporteat? Dist.*
- VII. *An leges humane obligent conscientiam? Aff.*
- VIII. *An majestas sit legibus soluta? Dist.*
- IX. *An civis bonus quoque etiam sit vir bonus? Aff.*
- X. *An definitio Iustitiæ Iustinianicæ sit definitio Iustitiæ Univer-
salis, an verò Particularis? Quodl.*
- XI. *An Logica, id est, accurata? Neg.*
- XII. *An sit iustum, quicquid consuetudine est receptum? Neg.*
- XIII. *An Ius Legitimum possit abrogare Ius Naturale? Neg.*
- XIV. *An Ius Naturale competat bruti? Neg.*
- XV. *An immutabile? Dist.*
- XVI. *An habitus? Aff.*
- XVII. *An amicitia sit virtus? Neg.*
- XVIII. *An ulla homini secum? Neg.*
- XIX. *An ea quoque locum habeat in cæcis & surdis? Aff.*
- XX. *Etiamne amentibus? Neg.*

F I N I S,

Acuto & alacri iuveni,

D. CORNELIO VERVELST,

Philosophiæ & Iurisprudentiæ Studioſo,

D.

LIBERALITATE

Disputanti.

Q*vicunque liberalitatis nomine
Vis æſtimari, & hinc tibi laudem petis,*

Honestus eſto: mox honestis utilis:

Vultu, sereno quicquid erogas, dato,

Adſitque vultui loquela comitas.

Dona libenter, & ſtatim. Bis obligat,

Qui non moratur. Ille qui neſcit moras,

Vix diſtat à negante. Donat optimè,

Qui ſe rogari non ſinit. Quiſquis preces

Scit occupâſſe, proximus vivit polo,

Beneficiumque ſervat & grates ſibi.

Hoc diſputando jam doces feliciter

Acute V E L S T I, diſſerendi regulis

Munitus, artibusque, mox præſtantior

Conſultus exiſ, & gemellis brachiis

Amplecteris ſcientiarum principem:

Legumque ſervus eſſe geſtiſ. Scilicet

Qui legibus ſervire novit, Liber eſt.

L NYENDALIUS.

A D E U N D E M.

Sic age, V E R V E L S T I, egregie! Sic
exfere porro

Ingenium! O quantum prævideo
ipse decus!

Non tantum te tollet humo tua glo-
ria, coelo

Inferet. Oracli hæc vox erit, opto,
vicem.

A. B. C: